

O NEKATERIH SLOVENSKIH DVOJNICAH TIPA RAKITJE : ROKITJE

V prispevku se razpravlja o nastanku nekaterih slovenskih fonetičnih dvojnic s samoglasnikom *o* poleg *a*, ki jih je treba izvajati iz ene predmetatetične oblike s praslovanskim fonemskim zaporedjem **(T)oRT-*. Te so opozorila in razprave potrebne tudi v zvezi z razlagami nekaterih slovenskih leksemov z zahodnoslovanskimi fonetičnimi razvoji.

The author deals with the problem of the origin of some Slovene phonetic doublets with the vowel *o* beside the vowel *a*, that is, those by which both Slovene forms must be derived from the single pre-metathesis form with the Common Slavic sequence **(T)oRT-*. Nowadays these must be revealed and, to the extent possible, elucidated also in the context of some interpretations of Slovene lexemes which are explained by the West Slavonic phonetic development.

Znano je, da prvotni slovenski samoglasnik *a* pod ustreznimi pogoji v nekaterih narečjih preide v *o*. V teh zato najdemo primere, ki z glasovno podobo za praslovansko fonemsko zaporedje **(T)oRT-* kažejo *(T)RoT-* namesto pričakovanega slovenskega metatetičnega samoglasnika *a*. Za primerjalnozgodovinsko razlago sln. jezikovnega sistema in presojo o neužnoslovanskih glasovnih razvojih v slovenščini taki primeri ne morejo biti pomembni, saj je pri njih treba izhajati iz sln. vmesne stopnje s pričakovanim južnoslovanskim metatetičnim *a*. Tu ne nameravam govoriti o tistih oblikah, pri katerih je na podlagi podatka o izvoru oblike z *o*-jevskim samoglasnikom in v dotičnem narečju znane labiovelarizacije¹ jasno, da so posledica sln. internega glasoslovnega razvoja iz prvotne oblike s sln. *a*-jevskim samoglasnikom. Nastanek dvojnic, kot je na primer sln. knjiž. *lákət* ob podjun. *uŕhat*,² je kontroli dostopen in razločljiv z notrajslovensko fonetiko. Podjunski *o*-jevski refleks za slov. **olkъtъ* je (tako kot npr. še iz istega narečja znanem *strôχ* : knjiž. *strâh* < slov. **stôrchъ*) pogojen s sistemsko glasoslovno spremembo, pri kateri se je prvoten sln. dolg samoglasnik *a* labiovelariziral v zelo široki *ô*.³ Drugače pa je s tistimi sln. dvojnicami, pri katerih so oblike z *o*-jevskim samoglasnikom izpričane v okolju, kjer labiovelarizacija, kot jo kaže oblika z *o*-jevskim samoglasnikom, ni povsem jasna, oziroma so oblike z *o*-jevskim samoglasnikom znane kot slovarske enote brez natančnega podatka o njihovem narečnem izvoru. Te so opozorila in razprave potrebne tudi zaradi razlag, ki nekatere sln. besede razlagajo z zsl. fonetičnimi razvoji. Prav te razlage namreč vodijo k vprašanju, ali kateri izmed primerov s samoglasnikom *o* namesto pričakovanega metatetičnega *a*-jevskega morda le ne odseva zsl. glasoslovnega razvoja v slovenščini.

Presoja o zsl. glasovnih ostankih v posameznih sln. besedah je posledica ugotavljanja o vrsti zsl. vzporednic, ki v sln. praviloma izpričujejo jslov. glasovni razvoj, oziroma je posledica razlag posameznih glasovnih razvojev v sln., ki se tako

¹ Izraz labiovelarizacija uporabljam v najširšem pomenu; pri njem je mišljen vsak prehod prvotno *a*-jevskega samoglasnika v *o*-jevskega.

² Primer navajam po RAMOVŠU, HGr. VII, 1935, 23.

³ Isti, n. m.

tu kot tudi v zsl. jeziki kažejo v enakem ali podobnem in zato primerljivem glasovnem razvoju, in je nastala kot možnost, ki se je avtorjem ponudila, ko so ob razpoložljivem gradivu pretehtali in morali izključiti razlage, ki bi v dotični besedi implicirale pričakovani, tj. južnoslovanski glasoslovni razvoj.

Sln. *plētnja* ž 'velik čoln s streho, ki se rabi na Blejskem jezeru'⁴ je Bezljaj razložil iz starega **plēts/*plētō* 'splav', kar naj bi se v sln. ohranjalo razširjeno s pripono *-nja* in kazalo na zsl. glasoslovni razvoj.⁵ Toda Naglič⁶ in za njim J. Orešnik sta pokazala, da je beseda lahko po tipu *suknja* poknjžena iz nareč. *plētna* in prevzeta iz germanskih jezikov, saj je v bav. nem. znan leksem *die Plätten* 'plovilo s ploskim dnom', v kor. nem. pa *plette*, *plett-n* 'majhna ladja s ploskim dnom'; besedi sta verjetno prek stvn. *platta* 'prora' prevzeti iz srlat. *plata*, *platta* 'navis planae species',⁷ ki je kot prometni izraz prešel tudi v druge evropske jezike.⁸

Tudi sln. prislova *nocōj* 'hac nocte' ni možno razložiti le iz orodnika časa **not' bjo* k **nōt' b ž* 'nox' in *-c-* namesto pričakovanega sln. *-č-* razlagati kot zsl. fonetično prvino v sln., kot je sklepala Šivic-Dularjeva.⁹ Prislov bi bilo namreč možno izvesti iz orodnika časa **not' bcojō* k pomanjševalnici **not' bcā* iz **nōt' b*. Sln. *nocōj* namreč lahko odseva kontrahirani orodnik časa **not' bcō*, na katerega se je pritaknila ojačevalna členica **-jō* pa tudi **-že*, prim. *nacūar* (Škofije), *nocōr* (Padna).¹⁰ Takšna interpretacija kaže, da je sln. *-c-* tu lahko po delovanju prilikovanju po šumu nastal iz sln. *-cc-* oz. *-čc-*. Enako prilikovanje zasledimo pri zilj. *roc*, rod. *roca* 'ročaj', kar je Ramovš razložil iz stranskosklonskih oblik pomanjš. **rōčbcb* k **rōčb* m, rod. *rōča* 'ročaj, držaj', kjer se je **-čc-* prek **-cc-* poenostavilo v *-c-* in po analogiji preneslo tudi v imenovalnik.¹¹ Iztočnica **not' bcō* predstavlja tudi v okviru slov. naglasnih vzorcev

⁴SSKJ III, 636.

⁵BEZLAJ, JiS XXIX (1983/84), 294.

⁶NAGLIČ, JiS IV (1958/59), 32.

⁷OREŠNIK, JiS XXXIII (1987/88), 62; GRIMM, Deutsches Wörterbuch VII, 1909; DU CANGE, Glossarium mediae et infimae latinitatis VI, 359.

⁸Glej WARTBURG, Französisches etymologisches Wörterbuch IX, 51; BATTISTI-ALESSIO, Dizionario etimologico italiano, 893.

⁹ŠIVIC-DULAR, SR XXX (1982), 415–18, kjer avtorica navaja in ne sprejema starejših poskusov interpretacije sln. *nocoj*. Najbolj sistemsko vpeti starejši razlagi iz **not' b so* se danes zoperstavlja zunanja evidenca z istrskim *najco*. Tu soglasniški sklop *-jc-* ne bi mogel nastati iz **-t' bō-*, prim. štok. *mogućstvo* : čak. *mogujstvo*, oboje iz **mogot' bstvō*.

¹⁰Sln. narečno gradivo navajam iz korpusa zbranega za projekt Slovenski lingvistični atlas, ki je last Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša ZRC SAZU. Iz istega vira je tudi vse nadaljnje sln. narečno gradivo, pri katerem vira posebej ne navajam.

¹¹RAMOVŠ, HGr. II, 296, 313. Asimilacija po šumu je delovala tudi v pkm. obliki z *nouscom* 'z nožkom' < **z noužcom* k imen. *noužic* (n. d., 296). RAMOVŠ, n. m., izvaja imen. obliko iz slov. **nožit' b*, kar pa zaradi izimenskih samostalnikov tipa **konicb*, **mōžicb* itd. ni nujno. Drugačen glasovni razvoj iz enake slov. predloge odraža sln. cgn. *Korošec*, kjer je *-š-* iz **-t'-* v stranskosklonskih oblikah nastal po disimilaciji po zapornosti: **-t' bc-* > **-t' c-* > **-čc-* /*tšts/* > *-šc-* /*tšts/*. O disimilaciji v tej obliki RAMOVŠ, HGr. II, 296, 315; isti, Kratka zgodovina slovenskega jezika, 27. Slednji fonetični razvoj je tipološko primerljiv s tistim, ki ga odraža sbh. *sřdāšce* < **sřdbčbce* ob čak. *sřdajce*.

pričakovani orodnik pomanjš. **not' ɛcā*.¹² Nekatera sln. narečja pa izpričujejo oblike s poudarkom na prvem zlogu prislova, prim. pkm. *nójco* 'nocoj',¹³ *nūāico* (Hodiše), *nēīcu* (Sežana), *nōjco* (Gibina). Glede na pričakovani naglasni vzorec je to mesto nepričakovano. Internosln. umika z novoakutirane izglasne dolžine ne moremo pričakovati, naglasno mesto je v teh oblikah zatorej moglo nastati na podlagi imenovalnika pomanjševalnice **nōt' ɛca*, ki ga je analoško ohranila po iztočnici **nōt' ɛ* 'nox', prim. sln. *nōčca*. V oblikah z analogno ohranjenim mestom naglasa so bili v sln. izpolnjeni pogoji za nastanek prehodnega -j- pred -c-, ki se praviloma pojavlja v naglašanih zlogih, prim. pkm. *žūjca* 'žolca' < *žūca.¹⁴ Takšnega izvora je tudi -j- v omenjenih narečnih oblikah z naglasom na prvem zlogu prislova.

K interpretaciji *nocój* oz. nareč. *nójco* iz orodnika časa **not' ɛcojé* > po kontrakciji **not' ɛcǝ* k manjš. **not' ɛcā* navaja notranja rekonstrukcija, potrjuje pa jo tudi zunanja razvidnost. Iz južne Istre je namreč znan prislov *najco* 'nočas', ki je v Akademskem rječniku označen kot temen.¹⁵ Skok ga v etimološkem slovarju le omenja ob orodniku časa *nōcu* in s sln. *nocój* ne povezuje.¹⁶ Vendar pozna sbh. manjš. *nōcca* (Lika, Vuk) < **not' ɛcā*, ki se ustrezno fonetično pretvorjena ohranja tudi v *nōjca* (Vuk, Črna gora, Menčetić-Držić). Soglasniški sklop -jc- je tu tako kot v čak. *sřdajce* 'srčece' ob štok. *sřdāšce* < *sřdbǝšce nastal iz prvotnega -čc- oz. -čc-,¹⁷ zato bi pri istrskem *najco* tako kot pri sln. *nocój* lahko izhajali iz iste slov. iztočnice **not' ɛcǝ*. Samoglasnik *a* je v *najco* nastal po akanju. To je najjužneje v Istri zabeleženo v Prodolu, od koder je znana oblika *patǝk* < *potǝkǝ,¹⁸ sodeč po ledinskem imenu *Patoki* 'neravno področje ob cesti Medulin–Pulj'¹⁹ pa je moglo segati še južneje. Prislov *najco* mora izvirati iz tistega okolja, kjer je v Istri doma tako akanje kot tudi *o*-jevski refleks za slov. nosnik *ǝ. Oblika pa istočasno tudi kaže, da ni štokavska.²⁰ Področja v Istri, ki bi izkazovala vse te značilnosti, pa ni možno natančno določiti. Področja z *o*-jevskim refleksom slov. nosnika *ǝ se namreč ne ujemajo s tistimi, kjer je v Istri izpričano akanje; *o*-jevski refleks slov. *ǝ je v Istri najjužneje znan iz labinskega

¹²DYBO, Slavjanskaja akcentologija, 1981, 148: *pǝlb → *pǝlbā; STANG, Slavonic Accentuation, 60, 62.

¹³NOVAK, Slovar beltinskega prekmurskega govora, 62.

¹⁴RAMOVŠ, HGr. II, 173.

¹⁵ARj VII, 368.

¹⁶SKOK, ERHSJ II, 522.

¹⁷O tem RIBARIĆ, SDZb. IX (1940), 82; REŠETAR, Der štokavische Dialekt, 138; HRASTE-ŠIMUNOVIĆ, Čakavisch-deutsches Lexikon I, XX. Nastop soglasnika -j-, ki ob poenostavljanju soglasniških sklopov nadomesti prvega, je v čak. pogost. O tem glej MOGUŠ, Čakavsko narječje, 84 z literaturo.

¹⁸Obliko navaja brez lokacije IVIĆ, Die serbokroatischen Dialekte, 254; lokacija je podana po MALECKEM, Przegľad słowiańskich gwar Istri, 108. O akanju v Istri ZGRABLIĆ, Čakavski dijalekat u Sv. Ivanu i Pavlu te Žminju u Istri, 7–8; RIBARIĆ, n. d, 65.

¹⁹IVETAC, Istarski toponimi, 130, povezuje ta mtpn. s slov. *potǝkǝ.

²⁰Istrska, vendar štokavska more biti oblika *nájco* »nocoj«, ki jo omenja TOMŠIĆ v leposlovnih delih Kažuni (Ljubljana, 1990), 232; Šavrinke (Ljubljana, 1991), 305, v slednjem delu na str. 306 z opombo, da je narečno izrazje predvsem iz okolice Gračišča in Kubeda.

področja, npr. z *bárko*, s *sestr*²¹, z *gospodarico* (Diminić).²¹ Kakor koli že, obstoj istrskega prislova *najco* daje slutiti, da le-ta kot ostanek ne povsem pojasnjenih jezikovnih dogajanj v Istri²² odseva isto slov. izhodno obliko, kot se ohranja v sln. *nocó-j*.

Ob razlagi sln. *nocój* in sbh. *najco* iz **not'bcǫ*, ostaja nepojasnjeno vprašanje, zakaj izpeljava iz manjšalnice. Vzgibi za takšen pomenskomotivacijski vzorec mi niso znani, čeprav lahko isto pomensko motivacijo navedem iz slovinščine, kjer je poleg prislova *noca* 'in der Nacht, bei Nacht, nachts' izpričan tudi istopomenski *nocka*, tvorjen iz manjš. *nocka*.²³

Čeprav je sln. *plētnja* in *nocój* mogoče razložiti z uporabo domačega glasoslovnega razvoja, se verjetnosti fonetičnih razvojev zsl. tipa v slovenščini ne bi smelo popolnoma izključiti. K opreznosti navaja sln. narečno ohranjen psl. soglasniški **-dl-*, bolj pa kontrakcije tipa tpn. *Dovje* < **dylgoje*, ki jih kot arhaizme ne gre ovrednotiti. Zato je verjetno prav, če si jezikoslovec pri presoji o fonetičnem razvoju zahodnoslovanskega tipa v slovenščini kot temeljno vodilo postavi merilo, po katerem bi smel določeno fonetično realizacijo v posamezni besedi ovrednotiti kot arhaično prvino nejužnoslovanskega tipa le, če je najprej skrbno pretehtal in izčrpal vse možnosti, ki bi pričale o pričakovanem, tj. jslov. fonetičnem razvoju. Izkušnje opozarjajo, da lahko subjektivnemu faktorju podleže še tako pretanjen in natančen delavec, zato bi se še zlasti pri ugotavljanju izjemnega opreznosti in previdnosti ne veljalo otepati.

Miklošič je pričakovane metatetične reflekse v jslov. jezikih poznal, vendar ni jasno, zakaj je sln. *rōzga* skupaj z ustreznici v ostalih slov. jezikih izvedel iz psl. oblike **orzga*.²⁴ Miklošičevo izvajanje slov. **rozgā/*rōzga* je v sistem pričakovanih fonetičnih razvojev vključil Trautmann, ki je ta slov. leksem zadovoljivo razložil iz glagolske osnove, ki jo ohranja lit. *rēgzti*, *rezgù* 'plesti, vezati'.²⁵

Jslov. **rōbz* 'suženj, ujetnik' ob psl. **orbž* 'otrok, hlapec, suženj' < ievr. **orbho-s* '*osiroteli > brezpraven (o otrocih)', prim. lat. *orbus* 'osiroteli', sti. *árbha-* 'majhen, mlad',²⁶ je v jslov. jezike iz sslov. verjetno prišlo s trgovino delovne sile pri Slovanih, o kateri se lahko prepričamo iz listine z začetka 10. stoletja.²⁷ Nahtigalova razlaga o izposoji je še danes bolj vpeta v sistem razpoložljivega znanja, kot pa poskusi, da bi

²¹MAŁECKI, n. d., 64, in mapa št. 2.

²²O problematiki PECO, Pregled srpskohrvatskih dijalekata, 1985³, 127–138, zlasti na str. 135–37.

²³LORENTZ, Pomoranisches Wörterbuch I, 562.

²⁴MIKLOŠIČ, SEW, 227.

²⁵Povezava je TRAUTMANNOVA, BSW, 245; sprejemajo jo VASMER, REW III, 531; POKORNY, IEW, 874; SKOK, ERHSJ III, 161; SCHUSTER-ŠEWC, HEWb., 1240–41.

²⁶POKORNY, IEW, 781.

²⁷NAHTIGAL, Akzentbewegung in der russischen Formen- und Wortbildung I, 272–3, je razlago o sposoji iz sslov. jezikov povzel po TORBIÖRNSSONU, Die gemeinslavische Liquidametathese I, 7, in jo dodatno utemeljil z izvenlingvističnim gradivom. Takšno razlago so sprejeli RAMOVŠ v Kratki zgodovini slovenskega jezika, 92; ARUMAA, Urslavische Grammatik, I, 149, idr.

vokalizem tega jslov. leksema iz psl. *orbъ razložili po fonetični poti, ki ni dokazljiva.²⁸

Sln. nareč. *rózor* ob *rázor* m, rod. *razóra* 'pri oranju nastali jarek, ko se del brazde odreže v levo, del pa na desno stran', brez naglasnega umika v imenovalniku *razòr*, rod. *razóra* 'isto' je Ramovš razložil z vokalno harmonijo *a – o > o – o*, ki naj bi v leksemu delovala še pred umikom naglasa.²⁹ Oblike s samoglasnikom *o* naj bi po regresivni vokalni asimilaciji najprej nastale v stranskosklonskih oblikah, nato pa naj bi se novonastali samoglasnik *o* iz teh oblik analogno prenesel tudi v imenovalniško.³⁰ Vzrokov za nujnost takšne razlage pri njem pogosto navajanega, vendar narečno nelociranega *rózor* Ramovš posebej ne omenja.

Vzporednice te sln. besede so znane iz sbh., kjer je izpričana oblika *rázor* 'Furche, Grenzfurche, Wasserfurche' (Srem), pa tudi *râzor* 'isto'. Slednja oblika je knjižna, mogla pa je na več sbh. področjih nastati iz prvotnega štok. *rázor*,³¹ zato v njej ne bi bilo potrebno iskati slov. naglasne dvojnice; nadalje izpričuje vzporednico č. *rozor* 'razor' in slš. *rôzor* 'isto'. Samostalni je prvotno izglagolsko ime dejanja, izpeljano iz podstave v slov. nedoločniku *orz-orâti 'razorati'. Sprva je označeval vrsto oranja, nato pa razor kot rezultat takšnega oranja. Izhodna slov. oblika s fonemskim inventarjem, ki je bil kasneje podvržen delovanju metateze likvid, je pri tej sln. besedi nesporna.

Vokalna harmonija je v sln. pogosta in kontroli dostopna. Kaže se kot prekozložna regresivna vokalna asimilacija, pri kateri naglašeni samoglasnik levega nenaglašeneega tako v kakovostnem kot tudi v kolikostnem smislu nadomesti s sebi enakim: slov. *dalěčъ > sln. *dalěč > po delovanju vokalne harmonije *delěč > po umiku poudarka z izglasnega zloga *děleč*; sln. *šatòr* > *šotòr > *šótor*. Če se po vokalni harmoniji nastali samoglasnik analogno prenaša v sorodne oblike, kakovosti zamenjanega samoglasnika ne spreminja: sln. nareč. *od děleč* za *od dāleč* < *ōdā dalečъ : *dalečъ, s samoglasnikom *e* analogno po *děleč*.³² Enako analoško zamenjavo vokalne barve izpričuje

²⁸V misli imam poskus GEORGIEVA, češ da naj bi bil *o*-jevski metatetični refleks v jslov. jezikih fonetično pogojen in naj bi nastal pri tistih slov. izhodnih oblikah, kjer zaporedje *oRT- ni bilo poudarjeno (Slavističen sbornik, Sofija 1963, 19–31). Jslov. *rōbъ naj bi se posplošilo iz stranskosklonskih oblik paradigme *orbъ m, rod. *orbā > jslov. *rābъ, rod. *robā. Kritično se je o tem poskusu Georgieva izrazil že GUTSCHMIDT, Slawische Wortstudien. Sammelband des internationalen Symposiums zur etymologischen und historischen Erforschung des slawischen Wortschatzes, Leipzig, 11.–13. 10. 1972, 107. Psl. *orkyta bi se sodeč po Georgievi razlagi glasilo v jslov. le *rokita*, saj se kot izolirana beseda ne bi mogla le po analogiji glasiti jslov. *rakita*.

²⁹RAMOVŠ, Slavia IX (1930–31) 53; isti, Mélanges de philologie offerts à M. J. J. MIKKOLA, 1931, 236; isti, Kratka zgodovina slovenskega jezika, 92.

³⁰Tako v op. 28 omenjenih člankih.

³¹Gradivo povzemam po ARj XIII, 688. O možnosti internoštok. razvoja *rázor* > *râzor* glej pri Ivić, n. d., 180, 204, 228, 270.

³²O tem RAMOVŠ, Slovenski jezik III (1940) 50; isti, JA XXXVII (1920) 323–24, vendar brez opozorila, da je imela sln. predložna zveza samoglasnik *a* cirkumflektiran in da tako kot sbh. nareč. *pōdaleko* ob *dalekō* odraža psl. naglasno stanje *ōdā dalečъ : *dalečъ (> slov. *dalěčъ). O prvotno cirkumflektiranem samoglasniku v predložni zvezi priča sln. narečni umik tipa *okō* > *ōko* v *ād dīgleč* poleg *děleč* (oboje Žiri), ki je v poljanskem narečju splošna in ni omejena le na dvožložnice (RAMOVŠ, HGr. II, 97), pa tudi npr. *od děleč* (Bohinj; RAMOVŠ, JA XXXVII (1920), 324). Prvotno sln. podedovano razmerje od *dāleč* : *dalěč* > *dāleč* je danes v narečjih precej zabrisano, ker se je cirkumflektirana oblika iz predložne zveze rada nadomeščala z nepredložno *dāleč* oz. *děleč*, prim. *dīgleč* : *od dīgleč* (Ribnica), *d°aleč* : *ad d°aleč* (Zagradec) itd.

tudi črnovr. primernik *lûəži* namesto **lāži* < slov. **lǝžьbъ*, ki je vokalno barvo dobil po oblikah tipa *lǝχka* < sln. **lǝχkǝ* < slov. **lǝgǝkǝ*.³³

Pri svoji razlagi Ramovš verjetno ni imel v misli pri Pohlinu izpričane oblike *rofôr*. Tu zapis drugega samoglasnika lahko ponazarja dolg in ozek samoglasnik, prim. pri njem izpričano *rôsha* 'Blume' – knjiž. *rôža*; *ropôzhem* – knjiž. *ropôčem*; *rôp* – knjiž. *rôp* itd. Ta v obliki ni historičen in se je v imenovalnik po analogiji, ki je morala delovati pred sln. umikom naglasa, vnesel iz stranskosklonskih oblik. Ramovševa razlaga namreč ustreza besedi, ki jo med dostopnim narečnim gradivom prinaša le Tominčev slovar, kjer se glasi *rûəzər*, rod. *rǝzûəɾə*.³⁴ Tu izpričana imenovalniška oblika z refleksom za prvotno dolgi *o*-jevski samoglasnik pod drugotnim naglasom kaže, da vokalna harmonija verjetno ni delovala v tej obliki. Tako kot pri *dēleč* iz prvotnega sln. **dalēč* in črnovr. *z blǝgǝm* iz prvotnega sln. **z blǝgǝm*, vokalno-harmoničnega produkta iz **z blagǝm*,³⁵ bi namreč tu pri delovanju vokalne harmonije pričakovali črnovr. refleks **rǝzər*. Refleks za prvotno dolgi *ō* v imenovalniku priča, da je vokalna harmonija delovala v stranskosklonskih oblikah: **razǝra* > **rǝzǝra*. Iz teh se je vokalna barva analogno prenesla v imenovalnik, dolžina novonastalega samoglasnika *o* v imenovalniku pa odraža kolikost samoglasnika *a*, ki je bil pri tem zamenjan: rod. **rǝzǝra* → **rǝzǝr* za **rǝzǝr*. Po umiku naglasa v imenovalniku (**rǝzǝr*, rod. **rǝzǝra* → **rǝzǝr*, rod. **rǝzǝra*) je nastopilo akanje in povzročilo stanje, ki je danes izpričano.

Vokalna harmonija je botrovala tudi nastanku sln. *robôta* 'tlaka, garanje' poleg *rabôta* 'isto', je menil Ramovš.³⁶ Toda *o*-jevski vokalizem je izpričan tudi v oblikah, kjer delovanja vokalne harmonije ni možno aplicirati, npr. sln. nareč. *ròbiti* 'garati',³⁷ sbh. kajk. *robiti* 'delati' (Belostenec). Tako sln. kot tudi sbh. poznata tudi pričakovani fonetični refleks slov. denominativnega glagola **orbǝti*, **òrbišb* **'biti* **orbǝ* 'suženj' > 'služiti, delati, garati ipd.', pri obeh pa je v primerjavi z omenjenima glagoloma s samoglasnikom *o* pomensko polje občutno širše. To navaja k misli, da nastanka oblik z *o*-jem ne bi bilo možno razlagati le z aplikacijo delovanja vokalne harmonije – pri samostalnikih tipa *robota* je v sln. izpričana tudi pri *sorota* < *sirôta* – ampak so oblike s samoglasnikom *o* lahko jslov. izpeljanke iz sposojenke **ròbǝ*, ki je v teh jezikih po živih besedotvornih vzrocih sama tvorila svojo besedno družino, seveda v kolikor niso bili posamezni členi te besedne družine skupaj z jslov. **ròbǝ* prav tako prevzeti iz sslov. jezikov.

V okviru problematike sln. motečih primerov pri trditvi psl. **(T)oRT-* > jslov. **(T)RaT-* je potrebno omeniti *rokitje* 'Schilfboden, cannetum', kot lahko preberemo v

³³TOMINEC, Črnovrški dialekt, 1964, 38.

³⁴Isti, n. d., 192. Mestniška oblika edn. se v črnovr. glasi *u rǝzûəri* in ne predstavlja pričakovanega mestnika k temu samostalniku. Tu bi bilo morda potrebno izhajati iz besedotvorne variante **orzǝr'ǝm*, ki je bila izpeljana iz sedanjiške osnove **òr'ešb*. K sklonski obliki teh samostalnikov prim. črnovr. mest. edn. *χ utǝri* 'k oltarju'.

³⁵Isti, n. d., 31, govori le o asimilacijskem produktu *a* > *o* za velarnim *t*, vendar je iz sklonske paradigme črnovr. samostalnika razvidno, da je velarni *t* regresivno asimilacijo *a* – *o* > *o* – *o* lahko še dodatno motiviral. K temu prim. črnovr. mestn. edn. *u blǝš* < **bolzǝ*, kjer do labiovelarizacije kljub velarnemu *t* ni prišlo.

³⁶Glej op. 28.

³⁷NOVAK, n. d., 93.

Pohlinovem slovarju. Besedo navaja tudi Gutschmann: *rokitje* 'Schilfboden, terfni pod', ki jo je tako kot številne druge v slovarju verjetno povzel iz Pohlina.³⁸ V ostalih razpoložljivih slovarjih mi te besede ni uspelo zaslediti, prav tako tudi ne v dostopnem narečnem gradivu.

Sodeč po pomenski motivaciji, ki jo izkazuje sorodstvena veriga nvn. *Weide* 'vrba', stvn. *wīda* iz pragerm. *wīþwō, kar kaže na ievr. *uī-tūā, ta se ohranja tudi v p. *witwa* 'vrsta vrbe' in sln. *vīтва* 'vitra' (Šempas)³⁹ oziroma splošnoslov. *vērba, verjetno prvotni skupni samostalnik od *vērba *vitra', prim. lit. *viřbas* 'isto',⁴⁰ je sln. *rokitje* sorodno s sln. *rakīta* 'Salix aurita, Salix incana', sbh. *rākita* 'Salix caprea, Salix viminalis', mak. *rakita* 'Salix purpure', blg. *rakīta* 'isto', r. nareč. *rokīta* 'različne vrste vrb', po akanju *rakīta* 'isto',⁴¹ ukr. *rokýta*, p. *rokita*, č., slš. *rokyta*, slš. nareč. *rakýta*, dl. *rokita*, plb. *rūkaitā*. Psl. *orkýta je izvorno izpridevniški samostalnik iz ievr. pridevnika *ark-u-s *ukrivljen', ki se posamostaljen ohranja v lat. *arkus*, -ūs 'lok, mavrica, svod, vijuga, krivina'.⁴² Tvorba je prvotno lahko označevala vse, kar je ukrivljeno, pomenska specializacija na poimenovanje različnih vrst vrbe pa more biti v slov. jezikih drugotna in kaže, da je v poimenovanju pars pro toto *orkýta vrba poimenovana po značilnih upognjenih vejah. Starejši samostalniki pomen izpričuje sln. nareč. *rekītje* za *plišt* (Žusem), č. *rokití* 'juncus',⁴³ ohranja pa ga tudi Pohlinovo in Gutschmannovo *rokitje*.

Znano je, da Pohlinov slovar ne prinaša le besedja iz enega narečnega okolja in da gradiva iz različnih narečnih okolij, ki ga Pohlin verjetno ni črpal le iz dostopnih mu slovarskih del, sistematično ni normiral, prim. *lěshke* – *ludske* 'fremd', *mrās* – *mrēs* 'mraz' itd., zato oblika *rokitje* lahko odraža sln. narečni refleks iz prvotne sln. oblike *rakīte*. Zanimivo je, da lahko slednjo obliko najdemo pri Pohlinu, kjer pomeni 'Weidenwald; salicetum', v istem slovarju pa avtor navaja tudi glosso *rakita* 'Bachweide; siler'.

Samoglasnik *a* je v obliki *rakīta* kot tudi v *rakītje* nenaglašen in kratek. Takšen je bil že po skrajšanju prednaglasne dolžine v slov. trozložnicah s sredinskim dolгим naglašnim samoglasnikom. Po mnenju nekaterih avtorjev naj bi bila ta skrajšava stara in jo postavljajo v psł. obdobje.⁴⁴ Sodeč po slov. sposojenki *oltár b⁴⁵ < stvn. *altāri*, po slov. posameznojezikovnih razvojih samostalnikov tipa *malina, kjer v ustreznih refleksih vokalna kvaliteta psł. *a* ostane nespremenjena, morebitna odstopanja pa so posledica posameznega jezikovnega razvoja iz samoglasnika *a*, npr. sln. *molīne*

³⁸Glej BREZNIK, Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani, III, 166.

³⁹KLUGE, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, 1957¹⁷, 848.

⁴⁰K temu prim. slov. *gōšpodb → kol. *gospodā; ukr. červ 'Wurm, Bienenlarve' → červá 'Würmer, Bienenlarven' (LOHMANN, KZ LVIII (1931), 206–7).

⁴¹VASMER, REW II, 488.

⁴²Tako MEILLET, Études sur l'étymologie et le vocabulaire du vieux slave, 296–6; TORBIÖRNSSON, n. d., 7.

⁴³JUNGSMANN, Slovnik česko-německý III, 845.

⁴⁴Tako VONDRÁK, Vgl. Gr. I, 275; STANG, Slavonic Accentuation, 410–41.

⁴⁵Leksem je bil v slov. jezike prevzet po delovanju metateze likvid, zato štirizložna rekonstrukcija leksema (tako KIPARSKY, Die gemeinslavischer Lehnwörter aus dem Germanischen, 1934, 119) ni nujna.

'maline' (Podgraje),⁴⁶ in sodeč po jslov. metatetičnih refleksih z *a*-jevskim samoglasnikom v slov. trozložnicah tipa *orkýta > jslov. *rakíta*, *porsíca > jslov. *prasíca* je to skrajšanje mlajše in je moralo delovati šele v tistem obdobju po delovanju metateze likvid, ko substitucijska fonetika tipa **oltár'* < stvn. *altāri* ni bila več tvorna. V nasprotnem primeru bi namreč v jslov. jezikih ne imeli refleksov tipa *rakita*, *prasica*, ampak le *rokita, *prosica. Ugovor, češ da bi se slednje vrste refleksi lahko analogno uravnali po členih besedne družine, kjer do skrajšanja ni prišlo, verjetno ne bi bil umesten, ker naletimo na *a*-jevski vokalizem pri osamljenih besedah, kot je prav jslov. *rakita*.

Zbrano gradivo za pomen 'vrba' pri SLA ne prinaša niti enega zapisa, ki bi kazal na enak vokalizem kot Pohlinova in Gutschmannova glosa. Razvidno pa je, da je bil kratek in nenaglašen *a* v *rakita* v posameznih sln. narečjih podvržen kvantitetni pa tudi kvalitetni redukciji. Slednja se pri narečnem gradivu za prvotno sln. *rakita* kaže kot *rekeřta* (Skomar), *rekiřta* (Žusem), torej v fonetični realizaciji, ki je primerljiva s kvalitetno redukcijo kratkega naglašenege *ā* v sln. nareč. *mres* za knjiž. *mrāz* < psl. *mōrže oziroma kvalitetno redukcijo kratkega nenaglašenege *a* v predponi *rez-* iz *raz-* < **orz-*, ki naj bi jo spodbudil soglasnik *r* in asimilacijsko pritegnil samoglasnik *a* v sprednjo lego.⁴⁷ Kvalitetna redukcija kratkega nenaglašenege *a* > *o* za *r* pa tudi za ostalimi soglasniki v sln. ni dokazljiva – primeri kot nareč. *molīne* (Podgraje)⁴⁸ so lahko po asimilaciji nastali na podlagi labialnega soglasniškega okolja – zato bi Pohlinovo in Gutschmannovo *rokitye* lahko izviralo iz tistega narečnega okolja, kjer je izpričan sistemski prehod nepoudarjenega *a* > *o*. Sprememba je znana v delu prekmurščine in v bližini Ilirske Bistrice, zlasti v Jasenu in Harijah, kjer z izjemo končnega *a* zajame vsak *a*.⁴⁹ Toda Rigler navaja, da danes na Kilovčah govorijo *nārozan* 'narazen' in opozarja, da takšno obliko najdemo tudi pri Kastelcu; Kastelec piše tudi *urshoh*, vendar je danes na Kilovčah izpričano le *ūrřař*.⁵⁰ Tako prva kot druga oblika ne ustrezata pogojem, da bi ju bilo možno razložiti kot asimilacijska produkta zaradi soglasniškega okolja. Pri Kastelcu se najde tudi *brodouizha* (169) poleg *bradouiza* (803), *bloga* (169) poleg *blagá* (803).⁵¹ Ob tem gradivu pa se postavlja vprašanje, ali prehod nenaglašenege *a* v *o*, ki je danes kot sistemski fonetični pojav izpričan le na majhnem področju iz okolice Ilirske Bistrice v preteklosti ni bil širši. Posredno bi o nekdanjem širšem področju tega fonetičnega pojava lahko pričalo ohranjeno Kastelčevo gradivo, najdba originala njegovega slovarja *Dictionarium latino-carniolicum* pa bi lahko pokazala, ali je Pohlin pri izdelavi svojega slovarja črpal tudi iz te predloge.

Do sedaj tudi še ni bilo opozorjeno na Pohlinovo gloslo *orolje* 'iugerum, arvum; Joch-, Pflugacker'. Te Gutschmann ni prevzel v svoj slovar, ampak v njem navaja

⁴⁶RIGLER, Južnonotranjski govori, 1963, 89.

⁴⁷Isti, n. d., 71.

⁴⁸Glej op. 45.

⁴⁹Isti, n. d., 104.

⁵⁰Isti, n. d., 89.

⁵¹Obliki navajam iz KASTELČEVEGA slovarja *Dictionarium latino-carniolicum*; oznaki v oklepajih informirata, iz katerega od dveh ohranjenih prepisov je posamezna oblika; oznaki sta istovetni s signaturama, pod katerima ta dva rokopisa hrani NUK.

fonetično pričakovani refleks *oralje* 'Pflug-, Jochacker'. Pričakovani fonetični razvoj izkazuje tudi Zagajškovo *vorale* 'isto', pa tudi *ralje* 'Jochacker' iz Alič-Drobničevega slovarja. Na *orolje* naletimo že v Pohlinovi knjigi Kmetam za potrebo inu pomoč, kjer na str. 44 lahko preberemo *en kos pojla od 8 oroljov*, vprašanje pa je, čigav je pripis *orole* 'iugerum' v Kastelec-Vorenčevem slovarju z začetka 18. st.⁵² Kot zanimivost naj navedem, da je sln. oblika *orolje* zašla tudi v Lindejev poljski slovar, ki jo je, sodeč po seznamu literature, iz katere je avtor črpal kranjsko gradivo, Linde povzel prav od Pohlina.⁵³

Izvorno sta Pohlinovo *orolje* oziroma Gutsmannovo *oralje* skupna samostalnika, ki bi ju bilo potrebno izvesti iz slov. predmetatetične iztočnice **orlbje*, prim. br. *rallë*, *-já* 'oranje, zorano polje', č. nareč. *rolí* 'polje, njiva'. Poleg samostalnika na **-bje* kaže slov. gradivo tudi na **orlbjā*, torej na skupni samostalnik tipa **brāt(r)bja*, ki je izpričan v csl. *ralija* 'njiva', sbh. *ralija* 'ager, arvum', str. *rolija* 'njiva, orna zemlja; poljedelstvo', nr. *rolbjā* 'orna zemlja', tudi *rólbja* 'isto', ukr. *rilljá*, *-lí*, br. *ralljá*, *-í* 'zorano polje, zemlja', p. *rola* 'orna zemlja, polje', nareč. 'površinska mera; kmetija z okoli 50 oralov polj', č. *role* 'polje', slš. *rol'a* 'njiva', nareč. *ral'a* 'isto', dl., gl. *rola*, plb. *rül'ā* 'zorano polje'. Vzglasni *ro-* v sslov. jezikih kaže, da sta bila oba skupna samostalnika tvorjena iz predloge s cirkumflektrirano osnovo. Nanjo kaže tudi sln. *rāl* ž, rod. *ralí* 'oranje (Rihenberg, štaj.)'; čas oranja (Rihenberg, bkr.); zorana njiva, površinska mera' in sbh. *rāl* ž, rod. *rāli* 'oranje, zorana njiva, površinska mera'.⁵⁴ Oba samostalnika dopuščata nastavitve slov. *i*-jevskega samostalnika **ōrlb* f. Njegovo pomensko polje pa tudi zunanja evidenca, ki primerljivega *i*-jevskega samostalnika v ostalih ievr. jezikih ne potrjuje, kažeta, da je samostalnik verjetno internoslov. nastal na podlagi posamostaljujočega besedotvornega vzorca **-ṛ* → **-b* za tvorbo pojmovnih/glagolskih imen iz prvotnih pridevnikov oz. deležnikov, prim. sbh. prid. *pōmrzao*, ž *pōmrzla* → *pōmrzao* ž, rod. *pōmrzli*, in da je cirkumflektrirana osnova v prvotnem imenu dejanja **ōrlb* ž 'oranje' tako kot pri sbh. *pōmrzao* ž, rod. *pōmrzli* oziroma psl. **sŷnṛ* vznikla iz premične paradigme samostalnika.⁵⁵ Akutirano osnovo – ta odraža ievr. zgradbo dvozložne težke baze **arā-* 'orati' – med slov. gradivom zasledimo npr. pri **ōrdlo* s 'aratrum' pa tudi v sbh. *rāl* 'iugerum' (Vuk, Nemanić),⁵⁶ posamostaljenem deležniku **ōrlb*, ž **ōrla* **'zoran* k psl. prvotnemu **ōrti*, **or'ešb* 'arare', zgodaj preoblikovanem v **orāti*, **or'ešb* 'isto', iz katerega je po morfofonemski zamenjavi **-ṛ* z **-b* in prehodu v premično paradigmo nastal slov. samostalnik **ōrlb* f.

⁵²STABEJ ga je prištel med pripise doslej neugotovljene neznane roke z druge polovice 18. st., torej ga ne uvršča med Pohlinove pripise. Še neobjavljen Stabejev tekst mi je bil na voljo v Historični sekciji Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša ZRC SAZU.

⁵³LINDE, Słownik języka polskiego² V, 63: carn. *ral*, *orolje* 'iugerum'.

⁵⁴ARj XIII/1, 25.

⁵⁵O besedotvornem postopku MIKOŠIČ, VGr. II, 103; BRUGMANN, Grdr.² II/1, 383sl, 172sl; LOHMANN, n. d., 280; VAILLANT, Gr. Comp. I, 558; SLAWSKI, Sl. psl. I, 106.

⁵⁶ARj XIII/1, 25. Prav tam navedena oblika *rāl* m, rod. *rāla* 'iugerum' (Istra) pa tudi sln. *orāl* m, rod. *orāla* 'ploščinska mera' (SSKJ III, 427) morata s cirkumfleksom tako kot slov. **dālṛ*, ž **dalā*, s **dālo* k **dāti* kazati na kasnejše slov. akcentske spremembe. Cirkumflektrirane slov. delež. na **-lṛ* iz osnov s podedovanim težkim vokalizmom razlaga STANG, Slavonic Accentuation, 142, iz aoristnih cirkumflektriranih osnov.

Slov. iztočnica **orlbe* bi se po pričakovanih fonetičnih razvojih v sln. razvila v *ralje*. Slednja oblika je v sln. tudi izpričana. Pohlinova glosa *orolje* in Gutsmannova *oralje* pa z vzglasnim *o-* kažeta, da se je refleks po delovanju metateze likvid ljudskoetimološko naslonil na *orati*. Pojava niso mogli sprožiti le skupni semi pomenskega polja obeh besed, ampak tudi skupna fonemsko zaporedje *-ra-*. K domnevi navaja sslov. gradivo iz slov. iztočnic **orlbe* oz. **orlba*, kjer zaradi specifičnega fonetičnega razvoja vzglasnega cirkumflektiranega zaporedja **orT-* do ljudskoetimološkega naslanjanja na **orati* ni prišlo. To pa navaja k mnenju, da se je Pohlinova glosa internosl. razvila iz prvotnega *oralje*.

Možnost, da bi oblika *orolje* po vokalnoharmonični poti nastala iz *oralje*, bi bilo potrebno izključiti, ker v obliki niso bili izpolnjeni pogoji za delovanje vokalne harmonije; nenaglašeni samoglasnik namreč vokalne harmonije ne sproži.

Skupni samostalni na **-bje* iz slov. cirkumflektirane osnove **ðrlb* je bil v slov. po pričakovanju naglašen na izglasnem zlogu,⁵⁷ prim. br. *rallë*, *-já*. Takšna slov. iztočnica bi se po umiku z izglasnega zloga glasila **rálje*. Po ljudskoetimološki naslonitvi na *orati* bi se v delu koroških kot tudi v večini štajerskih narečij zaradi dolgega *a*, ki je v teh narečjih podvržen labiovelarizaciji,⁵⁸ ta glasila **orolje*. Toda v sln. se taki slov. skupni samostalniki kažejo tudi kratko ali dolgo naglašeni na izglasnem zlogu,⁵⁹ npr. **sûšb* → **sušbje* > sln. *súšje* ob *sušje* in *sášje* (Potok). Tip z dolgim naglašnim izglasnim samoglasnikom je v delu sln. narečij sovpadel z imenovalnikom množine tipa *možje* < **mǫžbje*, *lasje* < **volsbje* itd. Fonetični sovpad je lahko povzročil, da je bil prvotni skupni samostalni občuten kot imenovalnik množine. Dodatno je bil pojav verjetno vzpodbujen pri primerih, kjer je bil v rabi tudi števeni samostalni. O takšni interakciji bi lahko pričala Pohlinova raba *orolje*. Interakcijo je tu lahko sprožil samostalni *orâl* 'površinska mera'.

Sln. oblika z naglašnim izglasnim samoglasnikom bi bila labiovelarizaciji lahko podvržena zaradi istega vzroka, kot je bilo lahko tudi *rokitje*. Področje iz okolice Ilirske Bistrice, kjer je taka labiovelarizacija znana, oblike tipa *lasje* kot tudi tipa *sušje* pozna, prim. *lasje* (Kovčice, Hrušica) in *sášje* (Potok).⁶¹

Ali glosi *rokitje* in *orolje* izhajata iz istega narečnega okolja? V Pohlinovem slovarju je izpričan leksem *modròs* 'Brennschlange, ptyas', kar je narečni refleks za sln. *modràs* m, rod. *modràsa* 'vrsta strupene kače'. Oblika z *o*-jevskim refleksom za prvoten sln. kratek in poudarjen *ä* bi lahko bila iz istega narečnega okolja, kot sta domnevno *rokitje* in *orolje*. Prvotni sln. kratki naglašeni *a* se namreč v delu jnotr. govorov razvije v širok *o*-jevski samoglasnik, prim. *mròs*, *bròt* (Ilirska Bistrica), *mròs* (Dobro polje).⁶²

Natančno preverjanje, če je vse lekseme s sln. samoglasnikom *o* namesto pričakovanega metatetičnega *a*-jevskega res možno razložiti s kontroli dostopnimi in

⁵⁷DYBO, n. d., 153.

⁵⁸RAMOVŠ, HGr. VII, 23, 27, 162, 178.

⁵⁹JAKSCHE, Slavische Akzentuation II, 80 in op. 207; ŠKRABEC, Cvetje z vrtov sv. Frančiška XIII/8b.

⁶⁰RIGLER, n. d., 42.

⁶¹Isti, n. d., 89, 42.

⁶²Isti, n. d., 72, 87.

preverljivimi internosl. fonetičnimi razvoji, predstavlja le del problematike, ki se dotika vprašanja o slovenski lingvogenezi. Ob tem je nujno, da je pozornosti in natančnega preverjanja deležna prav vsaka oblika posebej. Tu smo opozorili le na nekatere izmed njih. Iz teh pa je vsekakor razvidno, da je problematiko treba razumeti kot skupno nalogo slovenske dialektologije, historičnega jezikoslovja in komparativistike. Tesnejše in bolj sistematično vzajemno sodelovanje med temi strokami bi ob večjem ovedenju, na kaj naj bo posamezna stroka še dodatno pozorna, nedvomno pripomoglo h kvalitetnejšim odgovorom pa tudi h kvalitetnejšemu znanju o slovenskem jeziku.

SUMMARY

The two Slovenian dialectal phonetic facts, that is the intacted Old Slavonic consonantal sequence **-dl-* and contractions of the type *Dovje* < **dygoje*, forces to the conclusion that the probability of phonetic development of the West Slavonic type in Slovenian can't be a priori rejected. Although the explanations of Slov. *plētnja* and *nocój* by which was tried to show that both lexemes conserve the West Slavonic phonetic development nowadays can be disproved, the two mentioned phonetic facts demand the evaluation of those doublets by which the origin of the form with vowel *o* in stead of expected South Slavonic metathetic vowel *a* in Slovenian isn't yet clear. In the article some of these doublets are discused and it is shown that all of mentioned can be explained by application of Slovenian dialectal phonetic changes from the form with the primary Slovenian metathetic vowel *a*.

Статья рассматривает проблему "поэмы" у Достоевского в своей известной работе "Достоевский-художник" прежде всего в связи с проблематикой жанра Достоевского. Разная тезис о "сложной и цельной форме нового романа" Достоевского, Л. Гроссман иллюстрирует свой тезис разбором довольно одностороннего и парциального выбора тех мест из больших романов Достоевского, которые подтверждают его суждение, согласно которому, – "в любом романе Достоевского мы найдём (...) прищипанным оформлением целого на основе контраста падения человека и его духовной красоты".¹ Гроссман обращает в указанном контексте внимание на такие "поэтические" места в романах Достоевского, каковыми являются, например, монолог Мармеладова в распачочной из второй главы первой части романа "Преступление и наказание", и монолог Ивана, охватывающий три главы из "Книги бытия. Про и собою" романа "Братья Карамазовы" ("Братья знакомятся", "Бунт" и поэма Ивана Карамазова "Великий инквизитор"). Гроссман приходит к заключению: "сложная внутренняя структура творений Достоевского. Это – сочетание эпоса, споты и драмы, или философская поэма в обрамлении из физиологических очерков".² Свою мысль Л. Гроссман дополняет утверждением: "Вот почему сам Достоевский любил обозначать свой жанр поэтизмом Гоголя к "Мертвым душам" – поэма. Эта формула сложилась к началу

¹ Л. П. Гроссман, Достоевский-художник, в сб.: Творчество Достоевского (Москва: Изд. АН СССР, 1959), стр. 330–418.

² Там же, стр. 332.

³ Там же, стр. 336.